

КАРЕН ШАХНАЗАРОВ

НЕМОЈТЕ ДА ДОЗВОЛИТЕ ДА
ГЛАВНИ ЈУНАК УМРЕ НА КРАЈУ,
ОСТАВИТЕ НАМ НАДУ*Разговор водила и превела Сања Милић*

Иностранци гост четрдесет и шестог Феста са најреспектабилнијим опусом је несумњиво совјетски и руски редитељ и продуцент, директор Мосфилма, Карен Шахназаров (1952). У програмској целини ФЕСТ КЛАСИК у Југословенској кинотеци приказан је његов филм *Град Нула*, добио је награду Феста „Београдски победник” за досадашње филмско стваралаштво, уручен му је и „Златни печат Југословенске кинотеке” за допринос европској кинематографији. Шахназаров је награђиван на филмским фестивалима у Београду и на Палићу још осамдесетих година XX века, у Русији је добио сва најважнија филмска признања, као и на фестивалима у Греноблу, Лондону, Лођу, Чикагу, Тбилисију, Ваљадолиду, Сан Марину, Карловим Варима, Атини...

Карен Шахназаров је као редитељ потписао двадесет филмова, као продуцент још толико, од 1998. године води Мосфилм, најстарији (основан 1924) и највећи студио за производњу филмова и телевизијских серија у Русији, препознатљив по скулптури Олге Мухине „Радник и колхозница” на шпицама.

За Шахназаровљеве филмове карактеристично је беспрекорно занатско извођење, емпатија за филмске хероје које бира из редова такозваних малих људи, фини смисао за хумор, суштински хуманистички ангажман. Карен Шахназаров је режирао музичке комедије, сатирично-гротескне приче, филмове на основу књижевних дела (Толстоја, Чехова, Б. Савникова, Л. Зорина, И. Бојашова...), приче из свакодневног живота...

Сања Милић: *Дебијантским филмом Добричине (1979) зајочели сће важан, сатирични део своџ сиваралациива. Ту су још и Град Нула (1988), Снови (1993) и филм Отрови, или Светска историја тровања (2001). Поред друшћивене кришћике, у овим филмовима је мноџо хумора. Защћо је важно да умемо да се смејемо сойсйвеним манама?*

Карен Шахназаров: Не знам, али мислим да уопште није лоше – смејати се. Мој отац је имао доста смисла за хумор, ваљда је то наследно, навикао сам да са осмехом гледам на свет, и то је присутно у мојим филмовима. Не знам зашто је важно, то је просто стање духа. Свима препоручујем, живот је тада једноставнији.

Филм Град Нула изазвао је различийа шумачења. Шћа сће желели да кажейе, а щћа сће на крају добили? Колико време мења значење уметничкоџ дела?

Почео бих од краја Вашег питања. Наравно, време мења уметничка дела, нека више нису актуелна, друга настављају да живе. Нисам сигуран за *Град Нула*, али из Београда идем у Париз, тамо се „Недеља руске кинематографије” отвара тим филмом, дакле, иако је доста стар, интерес за њега постоји. Када сам снимао *Град Нула*, осећао се да се Совјетском Савезу приближава катастрофа. Неки сматрају да је тај филм предсказао распад земље, ја тада о томе нисам тако мислио, али предосећање катастрофе је ушло у филм. Снимао сам свет који видим око себе, који је био помало апсурдан, надреалан, то се није изменило. Многи су мој филм схватили као слику Совјетског Савеза, али то што видим данас у свету, то је много већи надреализам од оног у Совјетском Савезу. Са те тачке гледишта филм је сачувао актуелност.

Филмови Ми, цезери (1983) и Зимско вече на Гаграма (1985) йосећени су музици и иџри; друџи можемо да разумемо и као йороричну йричу. Реч је о йойлим, носйалџичним филмским йричама. Да ли их смайрайе комуникайивнијим од осийалих својих филмова?

Да, они су били и остали такви, публика их је тражила. *Ми, цезери* је чиста музичка комедија. *Зимско вече на Гаграма* је више музичка трагикомедија. Отворено ћу Вам рећи – ја сам их тада снимао, то је, наравно, било у Совјетском Савезу, зато што ти жанрови нису строго подвргавани цензури, такве филмове је било једноставније радити, посебно младом редитељу. Искрено говорим, без обзира на моје уважавање совјетског периода, коначно ја сам совјетски редитељ, то стално истичем, али као што кажу код нас:

„из песме не можеш да избациш речи”. Цензура је била довољно глупа, нарочито је одбијала младе режисере, старијима су дозвољавали да раде, али било је много проблема са цензуром а на те жанрове су гледали попустљиво. У таквим филмовима је било могуће радити оно што хоћеш, иако је и за њих постојала неприципијелна цензура. Ипак, могао сам да снимим оно што сам желео да снимим. Тако су се ти филмови појавили на екрану, то је било важно. Срећан сам због тог искуства. Морам да кажем да је веома тешко и сложено снимати музичке филмове. То је за професионалца изванредна школа и касније ми је веома помогло што сам на почетку каријере ту школу прошао. Музичка комедија је веома компликован жанр, можда их зато данас и нема.

Ваши филм Америчка ћерка (1995) иакође говори о породичним односима, али има необичан, невероватан завршетак. Нисте желели да расијужите, да расилачите уублику?

У принципу – *Америчка ћерка* је прича, мелодрама са бајковитим финалом. Да, нисам хтео да изазовем жалост. Желео сам да све то у целини буде позитивно, не само да има срећан крај.

У већини Ваших филмова постоји нека мала људска правда, сатиријска функција за јунаке, на пример на крају филма Ишчезла империја (2008). Избежавате и страшне сцене, мислим на филм Павиљон број шест (2009). Зашто?

По мом мишљењу довољно страшног је показано у *Павиљону*, али ако имате у виду финале филма, променили смо крај, код нас главни јунак не умире. Знате, занимљива је прича о том филму, снимао сам у правој психијатријској болници. Главне јунаке су играли глумци, а сви остали учесници филма су били пацијенти који су се тамо лечили, наравно добили смо дозволу за то. Сви ти људи су били душевно оболели, али они оболели који су у потпуности могли да разумеју шта радимо. Пришао ми је један од њих, тако интелигентан човек, лежао је тада већ петнаест година у тој душевној болници, и рекао ми: „Ви снимате Чеховљев *Павиљон број шест*, немојте да дозволите да главни јунак умре на крају, оставите нам наду, то је...

Пишање наде?

Да, ја мислим да смо баш зато све пренели у садашњост, успели да избегнемо аналогije – и нада је ипак остала. Чини ми се да је то важно, давати наду људима.

Двехиљадићтих сїе снимили филм о совјетској еїохи седамдесећтих година їрошћлоџ века. Шїа се данас, кад кажем данас мислим на време када сїе снимали филм Ишчезла империја, боље види?

То је сложено питање. До данас је веома мало времена прошло, само 27 година од дана када је Совјетски Савез престао да постоји. То је тако велики догађај и ми до сада нисмо успели да до краја разумемо његов биланс. Тај историјски процес се наставља. Ово што видимо у Украјини је последица распада Совјетског Савеза. Али, с друге стране, очигледан је напредак Русије последњих година, што је такође резултат распада Совјетског Савеза. Зато је нама савременицима тешко да разумемо шта нам се дешава. За сто година ће то сигурно бити јасније. Када сам снимао *Ишчезлу империју* било је у мени више горчине, али ја не могу да кажем да су осећања према томе и сада горка. Видимо и да су се неке ствари измениле тако како је требало да се промене, али зато је добро што је то осећање горчине остало у филму, оно преноси наш однос, однос тих људи, тог поколења које је преживело распад Совјетског Савеза.

Филм Ана Карењина, сећања Вронског (2017) је екранизација Толстојевоџ романа из їерсїекїиџе Вронскоџ. Да ли је Вронски Ващ омиљени јунак из романа Ана Карењина?

Не, мој омиљени јунак је Ана, али да, екранизовао сам са тачке гледишта Вронског зато што је, чини ми се, управо из те перспективе могуће много боље сагледати Ану. То је дозвољавало неки нови угао гледања на роман уопште али, свеједно, Ана је за мене најинтересантнији јунак романа. Разумете, постоје неки банални клишеи о њој – Ана је жртва, преварио ју је љубавник... – код Толстоја тога нема. Ана је веома сложен карактер, она је жена до сржи, жена без остатка. Она је и жртва, али и порочна, и неправедна, помало склона преступима – а у исто време невина и чиста. У њој све постоји – сва сложеност женског карактера је пред нама. И зато је она веома привлачна. Она је и веома јака жена, много јача од Вронског, она је уопште најјачи карактер у роману. Зато је мени такав приступ омогућио да је боље видим. Тамо су уопште сви ликови инетересантни, Вронски је занимљив, али Ана је најблиставији и најмоћнији јунак романа.

Изузетїак у Ващем оїусу је филм Бели тигар (2012), їре њеџа нисїе снимали раїне филмове. Мени се чини да је їо лирски, филозофски їоџлед на сїтрах и храбросїї, на раїї. Шїа је разлоџ шїїо џа део кришїике није сасвим разумео?

Мислим да је тај филм погодио данас веома актуелну тему, то је сада веома актуелно и тренутно је то мој најпопуларнији филм, њега највише гледају на интернету, на телевизији, у иностранству је веома успео, приказује се и изазива велико интересовање. Према том филму се људи различито односе. Мислим да је то зато што је погодио суштину, говори о том цивилизацијском супротстављању између Запада и Истока које данас гледамо. Разуме се да је део критике који је више наклоњен Западу филм схватио веома негативно, зато је филм и био различито тумачен. Када је филм изашао он није толико погађао у мету, али у наше време погађа, завршни Хитлеров монолог говори о овоме што ми данас живимо у свету. Зато је филм изазвао и изазива тако различита тумачења. То је добро, пошто значи да је филм све озбиљно заинтересовао.

Сценариста Александар Бородјански је сарађивао са Вама на већини филмова. Како бирајте сараднике?

Ја сам са Сашом Бородјанским много радио. Осим неколико филмова, ето *Карењину* сам писао са другим, младим сценаристом и *Ишчезлу империју*, све остале филмове сам са њим урадио. Увек смо добро разумели један другог. Мењамо се, старимо, не знам да ли ћемо још радити или не, али у сваком случају он је оставио велики траг у мом раду, у животу уопште. Много филмова сам са њим урадио и то је било веома корисно за мене.

Да ли Мосфилм планира сарадњу са нашим продуцентима?

Да, све време сарађујем са Стефаном Ђелинеом [продуцентска и дистрибутерска кућа Fame Solution, – нап. С. М]. Завршио сам нови филм као продуцент, мислим да ће га момци дистрибуирати овде у Србији. Разговарамо о заједничкој производњи филмова, отворени смо за сарадњу са Србијом. Разматрали смо неке пројекте, до реализације још није дошло, то је тек пред нама.

Када ћемо видети Ваџ нови филм?

Стефана треба питати, то је трилер, акциони филм [*Решење о ликвидацији*, филм заснован на истинитим догађајима о потрази за једним од вођа чеченских терориста, Шамилом Басајевим – нап. С. М]. Мислим да је добар, ја сам био продуцент тог филма, довољно активно сам учествовао у његовом настанку. Завршили смо га у потпуности и Стефан планира да га дистрибуира овде у Србији, у наредних неколико месеци ће одлучити када ће га пустити. За

тај филм влада велико интересовање страних продуцената, тражили су га дистрибутери и из Кине и Јапана, таква му је тема, довољно актуелна – тероризам, веома је добро урађен. То није моја заслуга, филм има режисера [Александра Аравина – нап. С. М].

Шта бисте нама у Србији препоручили да видимо од нових руских филмова?

Кажу да је *Ариџмија* добар филм, млади Хлебников је режирао. Не знам шта ће код вас приказивати, шта ће моћи да се види у биоскопима у Србији, то Стефан треба да каже, ја са њим радим. Он је овде веома успешно дистрибуирао *Ану Карењину*, он бира филмове, ја му помажем, али не може он сам све да преузме. Надам се да ће у Србији бити више руских филмова.

И ја се надам, сада их љедамо на инџернеџу. Велико хвала.

Хвала Вама.